

Iris van Dongen

Iris van Dongen (Tilburg, 1975) staat bekend om haar grote schilderachtige tekeningen van langharige vrouwen die afkomstig lijken uit voorbije eeuwen. Met haar pastels, vaak donker van toon door houtskool, herinnert ze aan de tijd van de Romantiek en het Symbolisme. Niet voor niets wordt ze wel een 'gothic'-kunstenaar genoemd. Van Dongen, die in Berlijn woont, heeft twee schetsontwerpen gemaakt: een vriendelijke koning die de kijker recht aankijkt en een formeel portret van de koning in functie, voorzien van al zijn onderscheidingen. In het definitieve portret wil Van Dongen deze twee laten samensmelten. In beide gevallen is op de achtergrond behang of tapijt te zien – een speels accent waarmee Van Dongen haar portretten een eigen signatuur meegeeft. De mooi doorwrochte portretten hebben veel diepgang.

Sandra Smalenburg

NRC-kunstredacteur **Pieter van Os** werd door Rineke Dijkstra gevraagd te poseren als koning Willem-Alexander.

Koning voor een dag

„Ze gaf minutieuze aanwijzingen: 'hoofd een beetje naar achteren, maar nee, niet je kin. Je schouders net naar rechts. Te ver zo'.

Terwijl ze lijkt te weten waar naar ze zoekt, blijft ze ontspannen, op een ingespannen manier. Willem-Alexander heeft dat ook, zegt Dijkstra. Zij kan het weten, want ze portretteerde hem al voor een postzegel. „Hij maakte grappes.”

Zelf ben ik vast minder ontspannen. Grappes schieten me niet te binnen. Ik houd me bezig met haar werkwijze. Daar ben ik van onder de indruk, maar ik geef toe: ik heb geen vergelijkingsmateriaal. Ik ben nog nooit door een serieuze fotograaf geportretteerd. Dat was een van de redenen dat ik direct ja zei op de vraag van Dijkstra's vriend om te poseren als stand-in voor Willem-Alexander. Ik begreep de vraag wel: in de kunstwereld zijn niet zoveel ballen op leeftijd te vinden – excuseer: veertigers met koninklijke uitstraling. En dus werd ik koning voor een dag.

Dat besepte ik pas toen Dijkstra's ontwerp werd uitgekozen door het 'expertcomité' dat de inzendingen beoordeelde (hoe word je eigenlijk expert staatsieportret?). Het betekende dat mijn tronie gisteravond in alle praatprogramma's en zelfs NOS-journaals voorbijkwam. Er was een tijd dat ik wel eens verscheen in het goedbekeken tv-programma *Pauw&Witte*. Toch heb ik nog nooit zoveel reacties gekregen, per mail en sms. Dat zal met de verrassing te maken hebben: „Hé, doe even normaal: was jij dat nu net als koning?” Kritiek was er ook: „Een beetje de koning uithangen?”

Eén vriend noemde de foto „briljant” omdat: „je er zo hélémaal niet op lijkt.” En ja, toen ik de foto zag van mezelf, staande vóór het door Dijkstra gemaakte portret, zag ik het ook: twee verschillende mensen. Dat pleit voor de kunstenaar. Het is haar schepping. Pleit het ook voor mij als acteur? Nee, ik deed precies wat zij zei. Zonder nadenken. 'Kin naar achteren'.”

Femmy Otten

Femmy Otten (Amsterdam, 1981) studeerde aan de Rijksakademie in Amsterdam en won in 2013 de Volkskrant Beeldende Kunstprijs met haar gipsen wandreliëfs van bustes, die herinneren aan Etruskische, Griekse en vroeg-Italiaanse kunst. De Italiaanse renaissance-schilder Piero della Francesca is een inspiratiebron. Haar koppen lijken uit vervlogen tijden te stammen en zich dwars door muren heen een weg naar buiten te duwen. Haar zinnelijke, pastelkleurige beelden en tekeningen zijn allemaal even gedetailleerd en ambachtelijk uitgevoerd en getuigen van grote liefde voor de materialen.

In haar schetsontwerp voor het staatsieportret combineert Otten verschil-

lende elementen die refereren aan tradities van het koningshuis. Zo wijst het cijfer 52 in de randen van het werk naar de saluutschoten die zijn afgevuurd bij de geboorte van de koning. Verder zijn in de schets symbolen verwerkt die refereren aan Poseidon, de Troonrede en de Ridderzaal. In combinatie met de abstracte kleurenbaan bovenin de compositie krijgt het kunstwerk iets hedendaags. Het portret, dat als foto zal worden uitgevoerd, is traditioneel en statisch. De koning kijkt ons recht aan, zijn kin licht opgericht, waardoor hij iets hooghartigs krijgt – een vorst die over zijn onderdanen heen blikst.

Sandra Smalenburg

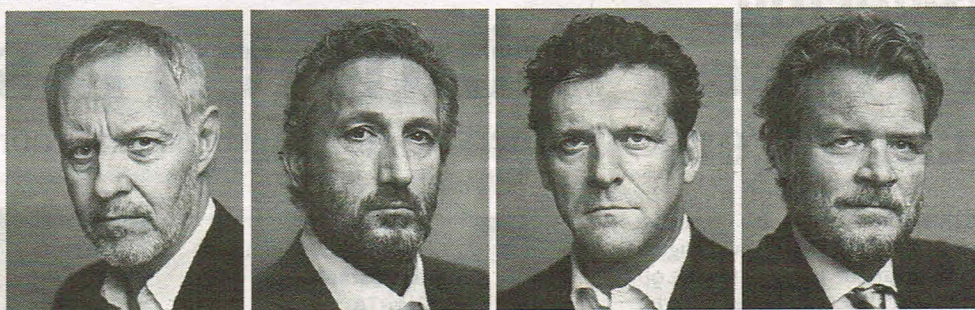
Rineke Dijkstra

Rineke Dijkstra (Sittard, 1959) is een van Nederlands beroemdste fotografen, die bekend staat om haar sobere portretten van onzekere adolescenten. Ze kreeg bekendheid met strandportretten van jongeren die schuchter in de lens blikken. Ook fotografeerde ze moeders net na de bevalling en stierenvechters na hun dans in de arena. Diep menselijke portretten waren dat, waarin ze het gevoel van vermoeidheid gemengd met euforie wist te vangen. Al die series hingen in 2012 op Dijkstra's grote tentoonstelling in het Guggenheim Museum in New York. Dijkstra fotografeerde de koninklijke familie al eerder in 2013. Haar portret van Willem-Alexander diende als basis voor een postzegel die Studio Job ontwierp. Voor dit nieuwe portret heeft Dijkstra het bovenlijf van de koning lichtjes gedraaid. Met die houding refereert de fotografe duidelijk aan de traditie van Hollandse portretkunst uit de Gouden Eeuw, met name de schilderijen van Verspronck en Rembrandt. De koning (hier stand-in Pieter van Os) kijkt zelfverzekerd de camera in, maar hij heeft ook iets vriendelijks en toegankelijks. Het portret wordt gekenmerkt door een zekere terloopsheid die in al Dijkstra's werk zit. Hij lijkt aanraakbaar, een individu, een mens van vlees en bloed.

Sandra Smalenburg

Ontwerpwedstrijd

De kunstenaars Rineke Dijkstra, Iris van Dongen en Femmy Otten zullen een officieel staatsieportret van de koning maken. Hun werk werd gekozen uit een selectie van twaalf. Is het toeval dat alleen vrouwen wonnen?

Inzending van portretfotograaf **Ringel Goslinga**

Het beeld van de koning

Door onze cultuurreactie

AMSTERDAM. Wilma Sütö vindt het dapper van de koning. Sütö is werkzaam bij het Stedelijk Museum Schiedam en was lid van het expertcomité dat namens het Mondriaan Fonds drie kunstenaars aanwees om het officiële staatsieportret van koning Willem-Alexander te maken. Sütö: „De koning had ook zelf iemand kunnen uitkiezen, maar dat heeft hij niet gedaan. Hij heeft de kunstwereld de vrije hand gegeven. Daaruit spreekt een groot vertrouwen.”

Voor dat vertrouwen krijgen koning en volk drie staatsieportretten, gemaakt door de kunstenaars Iris van Dongen, Rineke Dijkstra en Femmy Otten. De directeur van het Mondriaan Fonds, Birgit Donker, maakte die keuze gisteravond bekend.

Behalve Sütö en Donker zaten de Vlaamse kunstenaar Luc Tuymans en de Rijksmuseumconservator Taco Dibbits in het expertcomité. Vier scouts hadden hun schetsen geleverd van twaalf kunstenaars,

onder wie Berend Strik en Emo Verkerk. Die twaalf hadden de opdracht een ontwerp te maken dat „herkenbaar, monumentaal en representatief” was en ook nog eens „verraste”.

Het Mondriaan Fonds was blij met de opdracht, vanwege de „zichtbaarheid” van een dergelijk project. Donker: „Hiermee wordt een groot publiek bereikt.”

Dat bleek gisteravond rond de bekendmaking. Van het tv-programma *De Wereld Draait Door* tot het *NOS Journaal*: overal kwam de uitverkiezing voorbij. Tegelijk is de uitslag net zo weinig verplichtend als die van talentshows op tv; van *Idols* tot *Holland's Got Talent*. Rechtbanken, gemeentehuizen, scholen of oranjeverenigingen hoeven geen staatsieportret op te hangen. Als ze een kiekje van de koning uit een tijdschrift willen of een geschilderde portret naar een foto, gemaakt door een welwillende amateur, dan mag dat ook - zolang geen inbreuk wordt gemaakt op het auteursrecht van de maker.

Het is niet verplicht een staatsieportret op te hangen in rechtbank, gemeentehuis of school, maar het Koninklijk Huis ziet het wel als „goed gebruik”, zegt de RVD.

Het Koninklijk Huis ziet het wel als „goed gebruik” dat overheden een officieel staatsieportret ophangen, laat de RVD weten. Zodra de drie definitieve portretten af zijn, kunnen de overheden ze kopen tegen de kostprijs van de reproductie. „Waarschijnlijk een paar honderd euro”, vermoedt Donker. „Maar dat kan verschillen per portret.”

De negen afgevallen genomineerden krijgen 5.000 euro voor hun deelname aan de wedstrijd. De drie gekozenen krijgen 75.000 euro en daarmee koopt de RVD ook de auteursrechten af. Ook particulieren mogen portretten bestellen.

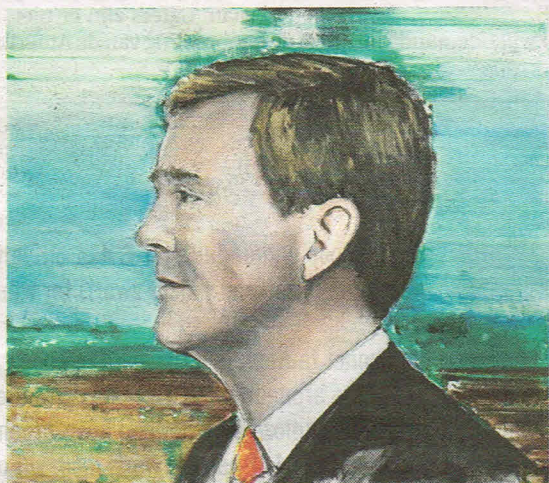
De directeur van het Rijksmuseum, Wim Pijbes, stelde gisteravond op de persconferentie de meeste vragen. Zo vroeg hij aan Iris van Dongen waarom zij aan de verkiezing had meegedaan, terwijl ze doorgaans „erg donker werk” maakt, niet echt geschikt voor staatsieportretten. Dit kan ik ook, antwoordde Van Dongen: „Ik kan goed natuurgetroouw werken.” Als voor-

beeld voor dat artistieke vermogen noemde ze een portret dat ze ooit maakte van Janneke Brinkman, de vrouw van voormalig minister Elco Brinkman.

De koning heeft de drie uitverkoren ontwerpen gezien. Wat hij ervan vindt, mocht, kon of wilde Donker niet zeggen.

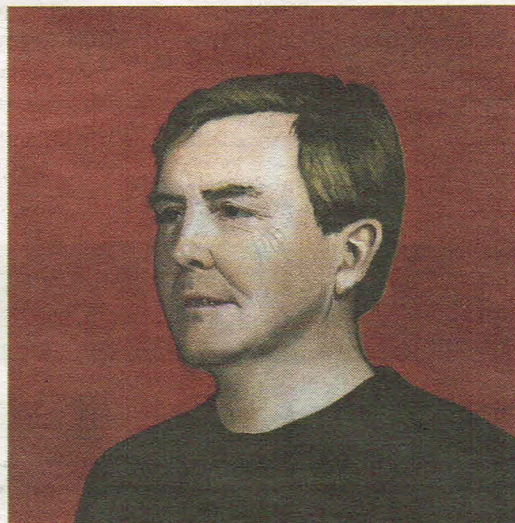
Natuurlijk kwamen er in het Rijksmuseum vragen over de sekse van de winnaars: alle drie vrouwen. Er was geen sprake geweest van positieve discriminatie, verzekerde Donker. Ze herinnerde eraan dat in het expertcomité bovendien evenveel mannen als vrouwen zaten.

De jongste van de genomineerden, Sam Samiee (25), een man uit Iran, had een meer uitgesproken mening: „Natuurlijk werden het drie vrouwen. Als ik de ontwerpen nu zie, begrijp ik dat ook. De mannen hebben té hard hun best gedaan om de koning helemaal te vangen. Te geforceerd. Goede kunst is feminien, zo is het nu eenmaal. De toekomst is aan de vrouwelijke kunstenaar.”

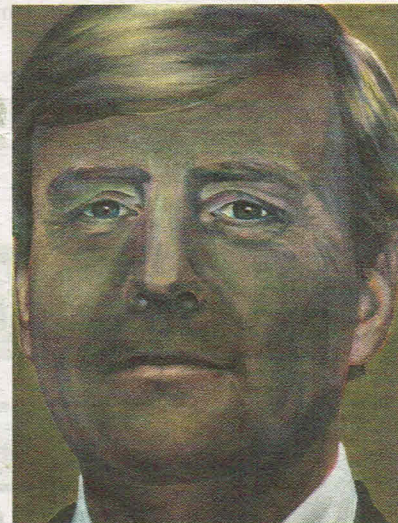

Koen Vermeule portretteerde de koning in een leeg landschap

Inzending van de in Iran geboren **Sam Samiee**, een van de jongste deelnemers

De in New York wonende **Hans Broek** maakte een portret in olieverf

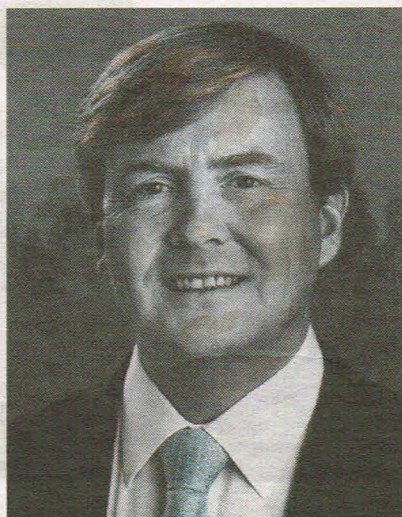
Ina van Zyl maakte een donkere Willem-Alexander

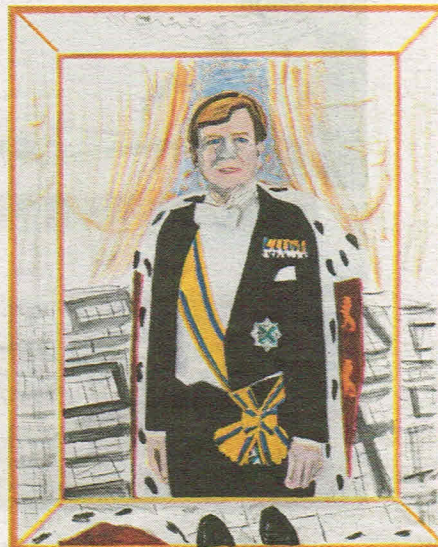
Natasja Kensmil beeldde Willem-Alexander en profiel af, in zwart en wit.

Haddassah Emmerich maakte een lino-sne-de op papier.

Berend Strik bewerkte een foto met oranje kleuraccenten

Emo Verkerk maakte een ontwerp van Willem-Alexander ten voeten uit in olieverf.